

— Φίλοι μου! Κύριοι, εἶπεν ὁ ἄρχων Λάσας, εἰς τοὺς συνδαιτημόνας αὐτοῦ συγγνώμητέ μοι, ὅτι εἰς ἀφήκω πρὸ τῆς αὐγῆς, παρὰ τὴν συμφωνίαν μας. Ὁ Βασιλεὺς μὲ προσκαλεῖ· ἀλλὰ δὲν θέλω βραδύνει. . . . Ἐν τούτοις μὴ παύσητε πίνοντες.

— Καπετάνε, ἀνέκραξεν ὁ Σαβεραιῖ, ὅστις δι' ἐνός κτύπου τῶν κύβων ἐσώρευσεν εἰς τὸ βαλάντιόν του τὰ λείψανα τῶν νομισμάτων τοῦ Κουρτῶν· εἶπατε εἰς τὴν αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ὅτι ἡ Κυρία Τύχη προτιμᾷ τοὺς καστολικούς τῶν Οὐγκενιώτων, καὶ ὅτι εἰς τοὺς κύβους ἐνίκησα τὸν κομψότερον ἄνδρα τῆς ἐκκλησίας τῶν!

— Ἡ νύξ θέλει εἶσθαι θερμὴ, εἶπεν ὁ Σαλαβῶζ, χωριζόμενος τοῦ λοχαγοῦ Λάσας, μεταβαίνοντος εἰς τὸ Λοῦθρον οὐδέποτε ἠσπάρην τόσο ἰσχυρὰν δίψαν αἵματος Οὐγκενιώτων! Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Λουκῆ τῆς Γυίης ἡ ἀφαίμαξις εἶναι καλὴ κατὰ τὸν Αὐγουστον.

(Ἐπιτεταται συνέχεια.)

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ,

κατὰ τὸν Γρόττε,

(Συνέχεια. Τὸς φυλλῶδ. ΡΙΣΤ.)

— 0 —

Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐν γένει εἴηται ὁ Σωκράτης νὰ καταδείξῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ, δι' ἀπειρῶν ζητημάτων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων. Ὁ δὲ Πλάτων παρέστησεν αὐτὴν, ἐξετάων, μετὰ πλείστης εὐφυΐας, εἰς τοὺς διαλόγους αὐτοῦ, ἰδίως τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀρετὴ δύναται τῶνσι νὰ διδαχθῇ. Πῶς ἄνδρες διακεκριμένοι, οἷος ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Περικλῆς, ἐπέτυχον τὰ ἔξοχα προτερήματα, τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὴν κυβερνητικὴν τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας, ἐνῶ οὐτε ἐδιδάχθησαν αὐτὰ ἀπὸ γνωστοῦ τινος διδάσκαλου, ὅπως ἐδιδάχθησαν τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν, οὔτε ἠδυνήθησαν νὰ μεταδιδάσωσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ προτερήματα ἐκεῖνα εἴτε ἀπ' αὐτῶν, εἴτε διὰ τινος διδασκάλου; Δὲν ἐξάγεται ἀρὰ γε ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀρετὴ οὔτε ἐδιδάχθη ποτέ, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ, ἀλλ' ἀπλῶς παρέχεται ἢ δὲν παρέχεται ὑπὸ τῶν θεῶν, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν θέλησιν; Ὁ ἔχων νέον ἵππον, τὸν ὅποιον θέλει νὰ δομάσῃ ἢ νὰ γυμνάσῃ, εὐρίσκει εὐκόλως ἵπποδραμαστήν, γινώσκοντα ἄριστα ἀπάσας τὰς ἔξεις τοῦ ζώου καὶ ἐπιτήδειον νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ τὴν ποθεινὴν δεξιότητα· ἀλλὰ τίνα θέλει εὑρεῖ τὸν δυνάμενον νὰ δομάσῃ ἐμπείρως καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ; Καὶ τίς δύναται νὰ διδάξῃ τὴν ἀρετὴν ἢ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἀρετὴ δύναται

νὰ διδαχθῇ, ὃ μὴ ὢν παρεσκευασμένος νὰ ἐξηγήσῃ τί ἐστὶν ἀρετὴ, καὶ τίς ἡ ἀναλογία καὶ ἡ διαφορά ἢ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν διαφορῶν αὐτῆς κλάδων, τῆς δικαιοσύνης, τῆς μετριότητος, τῆς ἀνδρείας, τῆς συνέσεως κλπ.; Ἐν πολλαῖς τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων, ἢ συζητήσεως περιστρέφεται περὶ τὴν ἀνάλησιν τῶν τελευταίων τούτων λέξεων τῆς ἀνδρείας, ἐν τῷ Λάχτη καὶ ἐν τῷ Πρωταγόρα, τῆς μετριότητος, ἐν τῷ Χαρμίδῃ, τῆς εὐσεβείας, ἐν τῷ Εὐθύφρανι.

Διὰ τοιούτων καὶ ὁμοίων ἀνακρίσεων ἀνεξέταζον ἐμμέσως ὃ τε Σωκράτης καὶ ἐτι πλείοτερον ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πλάτων ἅπαντα τὰ σπουδαῖα ζητήματα, τὰ περὶ κοινωνίας, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ῥοπῶν καὶ καθηκόντων, καὶ τῶν κεφαλαιωδωτέρων ἠθικῶν ἰδιοτήτων ὅσαι ἐθεωροῦντο ἀποτελοῦσαι μέρος τῆς ἀρετῆς τῶν κατ' ἰδίαν ἀνθρώπων. Καὶ καθὼς αἱ γενικαὶ ἐκφράσεις περὶ ὧς ἐστρέφετο ἡ ὁμιλία αὐτοῦ, ἀνήκον εἰς τὰς κοινοτέρως καὶ γνωστοτέρας τῆς γλώσσης, οὕτω καὶ τὰ ἄφθονα λεπτομερῆ παραδείγματα, δι' ὧν ἐκλέγετο τὴν λογικὴν δύναμιν καὶ τὴν συνεπῆ ἐφαρμογὴν τῶν τοιούτων περιεκτικῶν ἐκφράσεων, ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τῶν τὰ μάλιστα ὀμολογουμένων γεγονότων τοῦ καθημερινοῦ βίου, ὥστε αἱ ἀντιλογίαι, ὅσας τις προέκυπτον τῶν αὐτῶν, ἀσηροῦντο ἐκ μέτου, διὰ τρόπον καταληπτοῦ εἰς πάντα. Αἱ διδόμεναι εἰς αὐτὸν ἀποκρίσεις, ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν κοινῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν διακεκριμένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπὶ τῇ εὐφυΐᾳ αὐτῶν, οἷον ποιητῶν ἢ ῥητόρων, καὶ ἂν αἱ ἀποκρίσεις αὗται προσέκειτο νὰ διεκρινήσων ἠθικὰς ἐκφράσεις καὶ ἰδέας περιεχομένας εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα, ἐνέφαινον πάντοτε τὴν κατάστασιν ἐμείνην τοῦ πνεύματος, καὶ ἦς οὗτος ἐπεχείρησε τὸν ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ χρησμοῦ ἐπιβληθέντα αὐτῷ καὶ ἠγιασθέντα σταυροφορικὸν πόλεμον, δηλαδὴ ἐπιφάνειαν καὶ ἀσάφειαν γνώσεως, οὐχὶ δὲ γνῶσιν πραγματικὴν. Αἱ ἀποκρίσεις αὗται καταδείκνυσαν τὴν ἀπεριόριστον καὶ ἀπτόητον πεποιθῆσιν τὴν ὁποίαν εἶχον ὡς πρὸς τὰ μέγιστα καὶ σπουδαιότατα περὶ ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας ζητήματα ἄνδρες μηδέποτε περὶ αὐτῶν ἀρκετὰ ἀσχοληθέντες ὥστε νὰ γνωρίσωσι τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας περιελάμβανον. Ἡ περὶ τούτου πεπαιθῆσι παράχρησιν κατὰ μικρὸν καὶ λεληθῶς, ἐν μέρει διὰ κενυρωμένης, ἐν μέρει δι' ἀπαρατηρήτου παραδόσεως, σχηματισθεῖσα ἀνεκαθεν ἀνεκρίσεως τὸ πλείστον καὶ ἐκτοτε οὐδέποτε ἐξελεγχθεῖσα. Διὰ τῶν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς κοινωνίας μεγάλων ἐκφράσεων καὶ κυκλοφορούντων θεμάτων, συνεσωρεύθη, ἀπὸ ἀναριθμητῶν, τετριμμένων καὶ ἀμνημονεύτων εἰδικῶν περιστάσεων, ἄβροισμα διανοητικῶν συνδέσμων, οἱ ὅποιοι, βιαίως συμφορῶντες, ἐσημείωσαν τὴν ἀτμοσφαιρὴν οὕτως εἰπεῖν τοῦ κύρου καὶ τοῦ παραδείγματος τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἀνέπνεεν. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐστηρίχθη ἢ περὶ τῶν ἀντικειμένων ἐκεῖνων μαρφοθεῖσα γνῶσις καὶ ἂν ἐνίοτε ἢ σκέψις ἐκαλεῖτο εἰς ἐπικουρίαν, ἐκαλεῖτο ἀπλῶς ὡς ὑπηρετίς, ὡς ἐρμηνεὺς, ὡς συνήγορος τοῦ προϋπάρχοντος αἰσθηματος, ὡς ἐπιμα-

τρον τοῦ γεγονότος, οὐχὶ ὡς ἐλεγκτὴς ἢ δοκιμαστὴς αὐτοῦ. Ἐκαστος εὗρισκε τὰς πεποιθήσεις ταύτας ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πῶς ἐβελιωθήσαν ἐν αὐτῷ. Ἐόλεπε δὲ αὐτὰς προσδευομένας καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὡς μέρος γενικοῦ τινὸς κεφαλαίου ἀνεξέλεγκτων κοινῶν τόπων καὶ δογμάτων. Καὶ ἐπειδὴ συγχρόνως αἱ λέξεις εἶχον εὐρείαν ἔννοιαν, περιλαμβάνουσαν πολλὰ ἀρχαῖα καὶ γνωστὰ διανοήματα καὶ αἰσθήματα, αἱ γενικαὶ προτάσεις ἐν αἷς αἱ λέξεις αὗται ἐσωματοποιήθησαν, παρίσταντο εἰς ἕκαστον ὡς ἀρ' αὐτῶν νοούμεναι καὶ σεβασταῖ ὡστε, ἂν καὶ ὑφίσταντο περὶ τῶν κατ' ἰδίαν περιστάσεων ἐρίδες, οὐδεὶς ἐν τούτοις ἐλεύρει ἑαυτὸν ὑπόχρεον νὰ ἀναλύσῃ αὐτὸς τὰς γενικὰς προτάσεις ἢ νὰ ἐξετάσῃ ἂν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἦναι δοκιμον, καὶ μέχρι τίνος δύναται νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς λογικῶς καὶ συνεπῶς. (Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως, λέγει ὁ Σωκράτης, διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι, οὐδ' ἔσχεψαι.)

Τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα φαινόμενον εἶναι καὶ τὴν σήμερον ἔτι τοσοῦτον ἐκδηλον, ὥστε δὲν ἔχει χρεῖαν πλειοτέρας διευκρινήσεως. Εἰς τὴν ἠθικὴν, τὴν πολιτικὴν, τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ ἀντικείμενα, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν, ἐπικρατεῖ ὁμοία θαρβυθάλα πεποιθήσις γνώσεως, ἀληθῶς ἀνυποστάτου ὁμοία διὰ τοῦ κύρους καὶ τοῦ παραδείγματος παραγωγῆ καὶ διὰδοσις ἀνεξέλεγκτων πεποιθήσεων, ἐφειδομένων μὲν ἐπὶ ἰσχυροῦ αἰσθήματος, ἀπεστερουμένων ὁμοίως τῆς συνειδήσεως τῶν βαθμῶν καὶ ὁρῶν τῆς ἀκαπτύξεως αὐτῶν ὁμοία χρῆσις τῆς σκέψεως, ὡς μονομερῶς συνηγόρου προκαταβεβλημένων αἰσθημάτων ὁμοία πλάνη, ὅτι, ἐπειδὴ ἕκαστος εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὰς λέξεις, δι' αὐτὸ τοῦτο εἶναι καὶ κάτοχος ὅλων τῶν ἐν αὐταῖς περιλαμβανόμενων γεγονότων, κρίσεων καὶ νοημάτων· ἔτι δὲ ἐπιτήδειος νὰ μεταχειρίζεται τὰς λέξεις ἐκείνας καὶ νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθειαν ἢ τὸ ψεῦδος τῶν μεγαλητέρων ζητημάτων, ἂνευ εἰδικῆς ἀναλύσεως ἢ σπουδῆς.

Ἐπάρχει ἐντούτοις οὐσιώδης τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ τῶν τοῦ Σωκράτους. Τότε οὐ μόνον αἱ περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου δόξαι εἶχον τὸν αὐτὸν ἀνεπιστήμονα χαρακτήρα. Ἡ δημόδης ἀστρονομία τῆς Σωκρατικῆς ἐποχῆς συνέκειτο ἀπὸ τινῶν ἐπιπολαίων παρατηρήσεων καὶ ἀνυποστάτων συλλογισμῶν, μεταβιβαζομένων ἀνεξέλεγκτως ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ μετ' ἀδιστακτοῦ πίστεως προσδευομένων. Οὐ μόνον ἄνθρωποι οἷος ὁ Νικίας ἢ ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Μελίτος, ἀλλὰ καὶ ὁ Σωκράτης αὐτὸς διεμαρτύρητο κατὰ τῆς ἀναίσχυντίας τοῦ Ἀναξαγόρου, τοῦ καταΐθασαντος τὸν θεῖον ἥλιον καὶ τὴν θεῖαν Σελήνην εἰς σώματα οὐράνια ἔχοντα κινήσεις ὑπολογιστὰς καὶ μέγεθος καταμετρητὸν ἔθ' τὴν σήμερον ἢ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπόψεως καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν μεθοδοποιηθεισῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν γνώσεων ἐδιδάξαν ἕκαστον, ὅτι αἱ ἐπιπολαῖοι

ἐκείναι ἀστρονομικαὶ καὶ φυσικαὶ παρατηρήσεις εἶναι ὅλως ἀνυπόστατοι. Ἐκαστος παραιτῶν αὐτὰς ἀδιστακτως, ζητεῖ νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ ἐπιστήμονας διδασκάλους καὶ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν δι' ἀπαδείξεων. Ὁ μὴ σπουδάσα, εἰδικῶς τὴν ἀστρονομίαν γινώσκει ὅτι δὲν ἤξευρε τι περὶ αὐτῆς, μωρὸς δὲ ἤθελε βεβαιηθῆ, ἀξιώων ὅτι γνωρίζει αὐτὴν ἂνευ τοιαύτης προπαρασκευῆς. Ἐνῷ ὁμοίως ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῆ ἐποχὴ ἐντελῶς ἐπεκράτησεν ὡς πρὸς τὸν φυσικὸν κόσμον, μικρὸν ἀναλόγως προσεχώρησεν ὡς πρὸς τὰ περὶ ἄνθρωπον καὶ κοινωνίας ἀντικείμενα, διότι ὡς πρὸς τοῦτο ἡ δοκοῦσα καὶ ἀνυπόστατος γνώσις ἐξακολουθεῖ ἐπικρατοῦσα, σχεδὸν ὅσον καὶ τὸ πάλαι ὥστε ἂν νέος τις Σωκράτης, καταβῶν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἤθελεν ἀπευθύνει εἰς ἄνθρώπους πάσης τάξεως, ὅπως καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐκείνος, ἐρωτήσεις καὶ καθυποθαλαί αὐτοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ἔλεγχον, ἤθελεν εἶποι τὴν αὐτὴν θαρβυθάλαν πεποιθήσιν καὶ τὸν αὐτὸν ἀφελῆ δογματισμὸν ὡς πρὸς τὰ γενικὰ ἀξιώματα, τὴν αὐτὴν ὀλισθαίνουσαν τυφλότητα καὶ ἀντίφασιν, ὡς πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα.

Ἐπὶ Σωκράτους ἡ τελευταία αὕτη ἀντιπαράθεσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ, διότι οὐδεὶς κλάδος τῶν γνώσεων ταύτων ἦτο ἐπιστημονικῶς ἐπεξεργασμένος· ἀλλ' ἡ σύγκρισις τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε τῶν εἰδικῶν χειροτεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων πρὸς τὰς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς γνώσεις, ἔφερεν αὐτὸν εἰς σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Πρῶτος αὐτὸς ἐνόησε (καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἐπικρατεῖ εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς σκέψεις) ὅτι, καθὼς πᾶσα τέχνη καὶ πᾶν ἐπάγγελμα, ἔχει σκοπὸν τὸν ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ, θεωρίαν, διδάσκουσαν τοὺς τρόπους καὶ ὁρους δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς ἐκείνος, καὶ κανόνες ἐκπηγάζοντας ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύτης, κανόνες οἵτινες, καθόλου μὲν λαμβανόμενοι, διέπουν καὶ περιλαμβάνουσι πᾶσαν σχεδὸν τὴν πράξιν, κατ' ἰδίαν ὁμοίως ἕκαστος δύναται νὰ ἦναι εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἐτέρους καὶ νὰ ὑπόκειται ἐπομένως εἰς ἐξισρέσεις· ταῦτα πάντα εἶναι ἐπίσης ἀληθῆ, ἐπίσης δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ὡς πρὸς τὴν γενικὴν τέχνην τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἐπάρχει καὶ ἐνταῦθα γενικός τις καὶ τὰ πάντα περιέχων τελικὸς σκοπὸς, ὃς ἔστιν ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ εὐδαιμονία, καθ' ἧσον αὐταὶ εἶναι ἐφικταί, ἀπάντων καὶ ἰδίᾳ ἕκαστου ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐπάρχει ἐπίσης θεωρία διδάσκουσα τοὺς τρόπους καὶ ὁρους δι' ὧν δύναται τις νὰ προσεγγίσῃ ὅσον ἐνεσσι πλειότερον εἰς τὸν τελικὸν ἐκείνον σκοπὸν, καὶ δύνανται ὁμοίως νὰ ἰρηθῶσι κανόνες, διαγράφοντες μὲν ἕκαστῷ τὴν διαγωγὴν καὶ τὸν χαρακτήρα δι' ὧν εἰμπορεῖ τὰ μάλιστα νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπούμενον, ἀποτρέποντες δὲ αὐτὸν ἀπὸ πράξεων, αἵτινες διακωλύουσι τὴν ἐπισυχίαν, κανόνες ἐκπηγάζοντες ἀπὸ τὴν θεωρίαν, ὧν ἕκαστος ἰδίᾳ ὑπόκειται εἰς ἐξαιρέσεις, οἵτινες ὁμοίως ἅπαντες συνάμα λαμβανόμενοι διέπουν τὴν πράξιν, ὅπως εἰς πᾶσαν ἰδιαιτέραν τέχνην. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ὑμιλοῦσι ἃ περὶ τῆς τέχνης τῆς περὶ τὴν ἀνθρώπειαν, ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς τέχνης (δηλαδὴ τῆς τέχνης

τοῦ φέρεσθαι ἐν τῇ κοινωνίᾳ) ἢ τῆς ἐπιστήμης ἧς οὐκ ἔστι δύναται νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς εὐδαίμονας κλπ., ἐπιμελῶς διακοινοῦντες τὴν τέχνην, ἥτοι τοὺς πρακτικοὺς κανόνας, τοὺς ἐπιτηγάζοντας ἀπὸ θεωρητικῆς ἐξετάσεως τοῦ ἀντικειμένου, γινουμένης ἐν γνώσει τοῦ τελικοῦ σκοποῦ, ἀπὸ τῆς ἀπλῶς ἀτέχνου καὶ ἀλόγου σφίβης ἥτοι ἐμπειρίας, ἣν εἰμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τις δι' ἐκμιμήσεως καὶ διὰ πράξεως περὶ ἧς δὲν δύναται νὰ δώσῃ λόγον εἰς ἑαυτὸν.

Ὁ Πλάτων, διὰ τῶν ποιήτων ἐκείνων ἐμμέτων εἰσηγήσεων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν κυριώτατον αὐτοῦ χαρακτήρα, ἀναγκάζει ἀδιακόπως τὸν ἀναγνώστην νὰ θεωρῇ τὸν ἀνθρώπινον καὶ κοινωνικὸν βίον ὡς ἔχοντα ἰδίαν προαίρεσιν καὶ πρόθεσιν, ἀπαρῶν λάκτους καθ' ἑκάστην ἐπιτήδευσιν καὶ πᾶσα τέχνη καὶ ὑποχρεοῖ αὐτὸν νὰ ἐφαρμόζῃ εἰς τὸν βίον τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκείνην ἀνάλυσιν καὶ τὴν τεχνικὴν πράξιν, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι ὄροι ἐπιτυχίας εἰς πᾶν ἐπιτήδευμα καὶ εἰς πᾶσαν βιομηχανίαν. Διὰ νὰ προσαγάγῃ τὰς λογικὰς αὐτὰς ἐνοίας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, ἐπεχείρησεν ὁ Σωκράτης τὴν σταυροειδή ἀνακρίσιν αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀμαθείας ἐκείνης ἧς ἐνόμιζεν εἶδέναι ἃ οὐκ οἶδεν, καὶ ἐπεκράτει ἀνενόητος περὶ αὐτὸν εἰς τὸν ἡλικιὸν κόσμον. Ἰερωτάτην δὲ τῶν ἐντολῶν ἐθεώρει τὸ « γινώθι σεαυτὸν » τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, τὴν ὁποίαν ἀδιακόπως ἀνεφερέν, ἐντόνως συνιστῶν εἰς τοὺς ἀκροατάς, καὶ ἐξηγῶν οὕτως, ὡς ἂν ἐτήμαζε τὸ « Γίνωσκε, ὁποῖός τις ἀνθρώπος εἶσαι καὶ ὁποῖα τις εἶναι ἡ δεξιότης σου πρὸς τὴν ἀνθρώπινον χρείαν. » Ὁ τρόπος τῆς παραίνεσως αὐτοῦ ἦτο καινοπρεπῆς ἅμα καὶ τελεσιφόρος, καὶ μάλλον ἦτο ἐπιτήδειος περὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν θεμάτων καὶ τῶν ζητημάτων κατὰ τὰ διάφορα πρόσωπα πρὸς ἃ ἀπετεύετο, ὁ κύριος ὅμως αὐτοῦ σκοπὸς ἦτο νὰ φέρῃ τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὸ ἀληθὲς μέτρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ πραγματικῆς γνώσεως ἢ πραγματικῆς ἀνεπιστημοσύνης. Ὁ Σωκράτης ἐθεώρει μάταιον νὰ παραινοῖ, νὰ προτρέπῃ, ἢ καὶ νὰ ἀνασκησάζῃ τὰς κατ' ἰδίαν πλάνας, ἐν ὅσῳ τὸ πνεῦμα ἦτο περικεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς συνήθους ἐκείνης ὁμίχλης ἢ ἀπάτης περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ· πρὶν εἰσχωρῆσθαι εἰς αὐτὸ νέον φῶς, ἔπρεπε νὰ διαλυθῇ ἡ ὁμίχλη αὕτη. Καὶ ἐπειδὴ συνήθως ὁ ἀκροατὴς ἦτο προπετέστατος περὶ τὴν χρῆσιν τῶν γενικῶν ἐκείνων ἐκφράσεων καὶ δογμάτων, ἔχων πρὸς αὐτὰ ἀπεριόριστον πεποιθήσιν, ὁ Σωκράτης πρὸ πάντων ἐπεχείρησεν τὴν ἀνάλυσιν αὐτῶν, ἵνα ἀποδείξῃ τὰς ἀντιφάσεις τὰς ὁποίας περιείχαν, προσποιούμενος ὅτι αὐτὸς οὐδεμίαν εἶχε βετικὴν περὶ τούτου γνώμην, καὶ οὐδὲ φέρων τῶντι εἰς μέσον τοιαύτην γνώμην, πρὶν ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀκροατοῦ παρασκευασθῇ εἰς ἀποδοχὴν αὐτῆς δι' ἐπιτηδείου καθαρτιχοῦ ἐλέγχου.

Αὕτη ἡ ἐμμετος καὶ ἀποφατικὴ μέθοδος, εἰ καὶ ἀποτελοῦσα μέρος μόνον τῆς ὅλης αὐτοῦ διδασκαλίας, ἦτο ὅμως τὸ μάλλον ἰδιάζον αὐτῷ καὶ ἐξοχώτατον χαρακτηριστικόν, δι' ὃ κυρίως καὶ ἐρημίσθη παρὰ πολλοῖς, οἵτινες δὲν ἐφρόντιζον νὰ μάθωσιν

ἂν εἶχε καὶ ἕτερόν τι προτέρηκε ὁ ἀνὴρ. Ἡ πικρὰ καὶ ἀπροσδόκητος αὕτη ἀπογύμνωσις τοῦ ἐξεταζομένου παρήγε παρὰ πολλοῖς διαρκὴ πρὸς τὴν Σωκράτην ἀπίστροπὴν, ὥστε οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ ἐπλησίαζον αὐτὸν, ἀλλ' ἐκνήρογοντο ἀδιόρθωτοι εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν διάθεσιν· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ἀγγίξις τῆς ἐρεύνης ἐκείνης καὶ τὸ καινοφανές τοῦ πράγματος εἴκνον πολλοὺς ἀκροατάς καὶ μάλιστα νέους ἀκροατάς, υἱοὺς πλουσίων ἀνθρώπων, ἔχοντας καιρὸν νὰ δίδωσιν εἰς τὰ τοιαῦτα· καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον ἔχαιρον ἀκούοντες ἐξεταζομένους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πολλάκις, μιμούμενοι τὸν Σωκράτην, ἐπεχείρουον νὰ ἐξετάζωσιν ἄλλους. Τινὲς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, καθὼς ὁ Ἀλκιβιάδης λ. γ. καὶ ὁ Κριτίας, ἐπέζητουν πιθανῶς τὴν συνανατροφὴν τοῦ κυρίως διὰ νὰ ἀποκτήσωσιν ἰδιότητας συντελεστικὰς εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτῶν στάδιον. Ἡ ἐνδελγηὶς αὐτῶν συνήθεια τοῦ νὰ μὴ ἀνέχεται ποτὲ νὰ μένῃ ἀόριστος γενικὴ τις ἐκφρασις, ἀλλὰ νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὴν ἀμέσως εἰς τὰ καθ' ἕκαστα· τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἰσχυρὰ παραδείγματα τὰ ὅποια ἐξέλεγεν ἢ σείρα τῶν ἐρωτημάτων αὐτοῦ, ὧν ἕκαστον ἀπέβαινον εἰς ἀποτέλεσμα τι, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον οὐδεὶς εἶχε προΐδει· ὁ ἐμμετος καὶ πλάγιος τρόπος δι' οὗ ἐχώρει πρὸς τὸ ἀντικείμενον, εἰς ὃ ἐπλησίαζε μὲν τελευταῖον, ἀφ' οὗ ὅμως καταδείκνυεν αὐτὸ ὑπὸ ἐτέραν ὄλως ἐποψίν, ταῦτα πάντα ἀπετέλουσαν εἶδος τι πλεονεκτήματος τοῦ Σωκράτους, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς φαίνεται ἀποκτήσας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν. Συντελοῦν δὲ εἰς τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἐπροξένει, καὶ ἡ πιθανὴ αὐτοῦ φωνὴ, καὶ ὁ ἐπαγωγὸς τρόπος, μέχρι δὲ τινὸς καὶ αὐτὴ ἡ ἰδιόρρυθμος Σειληνώδης φυσιογνωμία. Ἡ λεγομένη ἐκείνη « εἰρωνεία αὐτοῦ » ἦτο ἢ προσποιήσις δι' ἧς ὑπεκρίνετο τὸν ἀμαλῆ μαθητιῶντα, τὸν ἐπιζητοῦντα νὰ διδαχθῇ παρὰ πάντος τοῦ πλειότερον αὐτοῦ γινώσκοντος, ἐνῶ ἀληθῶς ἐζητεῖ διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ καταστήτῃ ἐπισημωτέραν ὁπωσοῦν τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς ἐλεγκτοῦ, περιεποιεῖ ὁμοίως εἰς τὴν διάλεξιν αὐτοῦ χάριν καὶ καινοπρεπείαν, ὅλως ἀφαιρούσα ἀπὸ αὐτῆς τὴν διδακτικὴν καὶ ἐλεγκτικὴν σχολαστικότητα. Ἀφ' οὗ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐρημίσθη ὁ ἀνὴρ, ἡ ὁμοιόμορφος ἐκείνη ὑπόκρισις τῆς ἀμαθείας ἐν ταῖς συζητήσεσιν, ἐξελήφθη ὡς ἀπλὴ εἰρωνεία καὶ πάντες οἱ κατὰ περίστασιν μόνον αὐτοῦ ἀκροασθέντες, μὴ εἰσδύσαντες δὲ εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν διαλέσεων αὐτοῦ, ὑπώπτευσαν πολλάκις ὅτι ἠρέσκετο βαρυσίως παραδοξολογῶν. Ἐντελευθὲν Τιμων ὁ σατυρικός καὶ Ζήνων ὁ ἐπικούρειος παρίστανον αὐτὸν ὡς βωμολόχον, γλευάζοντα πάντα τὸν προστυχόντα, καὶ ἰδίως τοὺς προεξέχοντας τῶν ἀνδρῶν.

Ταύτην τὴν ἐμμεσον καὶ ἀποφατικὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους ἐτελειοποίησε καὶ ἀθάνατον κατέστησεν ὁ Πλάτων, ὃ δὲ Ξενοφῶν, ὀλιγώτερον ἀσπαζόμενος αὐτὴν, παραπονεῖται διότι ἐστὶ ἀποκλειστικώτερον τοῦ δέοντος ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην (εἰρωδῶντες τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, νομίζουσιν αὐτὸν εἰς προτρέψασθαι μὲν εἰς ἀρετὴν κράτιστον γεγονέ-

ναί, προαγαγεῖν δὲ ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἰκανόν. ο Εἰς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῶν ἀπομνημονευμάτων του εἶναι νὰ δείξη, ὅτι ὁ Σωκράτης, ἐπενεργήσας ἀπαξ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων ἀκρατῶν του διὰ τῆς ἐλεγκτικῆς αὐτοῦ μεθόδου, ἔπειτα μετέβαλλεν ὕψος καί, παραιτούμενος τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτοὺς εἰς ἀρηχανίαν, ἀπεύθυνε πρὸς αὐτοὺς παραγγέλματα ἐγκρινῆ, ἀπλᾶ καὶ ἀμέσως χρήσιμα εἰς τὴν προῆξιν. Οὐδ' ἀμφισβάλλω τινόντι ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινε πολλάκις καὶ ὅτι αἱ διάφοροι διάλογοι εἰς οὓς ὁ Ξενοφῶν παρίστησιν ἡμῖν τὸν φιλόσοφον θετικῶ-ἐντελλόμενον τῇ ἐγκράτειαν, τὴν μετριότητα, τὴν εὐλάβειαν, τὰ πρὸς τοὺς προσωτέρους καθήκοντα, τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν πρὸς τοὺς φίλους πίστιν, τὴν φιλοπονίαν, τὴν φιλοφροσύνην, εἶναι πιστῆ εἰκὼν μιᾶς τῶν πολυτιμοτέρων ἐπόψεων τοῦ χαρακτῆρος του καὶ ἑνὸς τῶν οὐσιωδερῶν μερῶν τῆς ὅλης αὐτοῦ πολιτείας. Τὴν δ' ἀμεστον ταύτην προτροπὴν ἤσκησεν ὁ Σωκράτης ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Προδίκου καὶ τῶν ἀρίστων σοφιστῶν.

Κυρίως ὅμως ἐδικαιώθη νὰ λάβῃ τὸ μέγα αὐτοῦ κλέος ὁ ἀνὴρ ἐ-εἶνος, οὐχὶ ἕνεκα τοῦ ἐνκράτου αὐτοῦ βίου καὶ τῆς χρηστότητος τῶν παραγγελλμάτων αὐτοῦ (ἂν καὶ ἀμφοτέρω ἀπετέλουν οὐσιώδεις κλάδους τοῦ χαρακτῆρος του) ὅσον ἕνεκα τοῦ ὅπως ἐδιάζοντο αὐτῷ καὶ τελεσφόρου τρόπου τῆς ἐνεργείας περὶ τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν. Εἶπομεν ἐν ταῖς πρώθην ὅτι κατὰ τοῦτο διεκρίθη πρὸ πάντων, καθὼ πρῶτος ἀναγαγὼν τὴν ἠθικὴν εἰς ἀξίωμα ἐπιστήμης ἐχοῦσης ἴδιον τελικὸν σκοπὸν καὶ δόγματα δεκτικὰ ἐλέγχου καὶ τελειοποιήσεως· τὸ δ' ἕτερον καὶ οὐδὲν ἦττον οὐσιώδες μέρος τῆς περὶ τοῦτο ὑπεροχῆς του ἦν ἡ ἰδιάζουσα αὐτοῦ μέθοδος καὶ ἡ ἐξαιρετικὸς ἰσχύς τοῦ παράγειν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων τὴν ἐπιστημονικὴν ῥοπὴν καὶ δεξιότητα. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα τοῦτο δὲν παρήγετο διὰ θετικῆς διδασκαλίας. Ὁ τε Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἐπρέσβευον, ὅτι ἡ ἀμεστος νοησιὰ καὶ διδασκαλία μικρὸν συντελοῦσιν εἰς τὴν διανοητικὴν προόδον· καὶ ὅτι, ἵνα παραχθῶσι νέαι ἔννοιαι καὶ δυνάμεις, ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐπενεργήσῃ τὸ πνεῦμα ἐπὶ τοῦ πνεύματος διὰ βραχέων ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων, ἦτοι δι' ἐπιτηδείας χρήσεως τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου, μεθόδου, τὴν ὁποίαν ἡ πολυτελής τοῦ Πλάτωνος φαντασία παρέσβαλλε μετὰ τὴν συνουσίαν καὶ τὴν ἐγκυμοσύνην, παριστῶσα αὐτὴν ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ καὶ ἀνύσιμον ὁδὸν εἰς προαγωγὴν τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος.

Ἠθέλομεν δὲ συλλάβει σφόδρα ἐσφαλμένην ἔνοιαν περὶ τῆς ἀπορατικῆς καὶ ἐμμέσου μεθόδου τοῦ Σωκράτους ὑπολαμβάνοντες αὐτὴν ὡς ἀποθαινοῦσαν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ ὀπλῆν ἀρνητικὴν. Εἰς πνεύματα περιεσπασμένα ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὑποθέσεων καὶ ἐνδεήματα φιλοσοφικῆς ῥοπῆς, οἷα ἦσαν τὰ τῶν πλειοτέρων αὐτοῦ ἀκρατῶν, πιθανῶς ἡ μέθοδος ἐκείνη ἐπροξένει ὀλίγον διαρκῆ τινόντι ἐντύπωσιν, καταπτώσα ἐπὶ τέλους εἰς ἀπλοῦν αἰσθημα θαυμασμοῦ ἕνεκα τῆς ἀγγινοίας αὐτῆς, ἴσως δὲ καὶ ἀπιστροφῆς πρὸς τὴν φαι-

νομένην παραδοξολογίαν τῆς· τὰ δὲ πρακτικὰ πάλιν πνεύματα, οἷον ἦν τὸ τοῦ Ξενοφῶντος, δὲν ἔδλεπον ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ εἰμὴ μόνην τὴν διδασκαλικὴν προτροπὴν. Ἀλλ' ὅσῳκις ὁ σπόρος ἐπιπτεν εἰς πνεῦμα ὀπωσοῦν προδιατεθειμένον ἢ ἐπιτηδῆιον πρὸς συστηματικὴν σκέψιν, αἱ διανοητικαὶ τοῦ τοιοῦτου ἀκρατοῦ δυνάμεις, συναλαβεῖσαι κατ' ἀρχὰς πρὸς τὰ ὀπίσω ὑπὸ τῆς ἀρνήσεως ἐκείνης, μετὰ νέας ἔπειτα ὡς ἐκ τοῦτου ὁρμῆς ἀνεπήδων πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ Σωκρατικὴ διαλεκτικὴ, διαλύουσα τὸ νέφος τῆς δοκαύσης ἐπιστήμης καὶ ἀποκαλύπτουσα τὴν πραγματικὴν ἀνεπιστημοσύνην, παράγει ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα, συναισθήσιν τινα, ὁμοιοτάτην, κατὰ Πλάτωνα, μετὰ τὴν νάρκωσιν, ἣν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἀπτόμενος τοῦ ἰσχύος τοῦ ὀνομαζομένου πλατεῖα θαλασσία νάρκη. Ἡ ἐξ αὐτῆς παραγομένη συνείδησις τῆς ἀμαθείας ἦτο ἀπροσδόκητος ἐνταυτῷ, καὶ ὀδυνηρὰ, καὶ ταπεινωτικὴ, γεννῶσα εἰς τὴν ψυχὴν πρόσκαιρον τινα ἀκριβολίαν καὶ καχεξίαν, συνδεδεμένην ὅμως μετὰ ἐσωτερικῆς ὁρμῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πρότερον ἀγνιάστου εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸν διανοητικὸν τοῦτον ὄργανισμὸν ὅστις δὲν ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ πρὶν ἢ τὸ πνεῦμα ὅπως διολοῦ ἀπαλλαγῇ τῆς προτέρας περὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ οἰήσεως, ἐθεώρει ὁ Σωκράτης οὐ μόνον ὡς πρόδρομον, ἀλλὰ ὡς ὄρον ἀπαραίτητον πάσης μελλούσης προόδου. Οὗτος ἀπετελεῖ τὴν μέσιν βαθμίδα τῆς διανοητικῆς τοῦ ἀνθρώπου κλίμακας· κατωτάτη βαθμὶς ἦτο ἡ τυφλῆ, ἡ αὐτάρεσκος ἢ ἐσφαλμένης ἀντὶ ἐπιστήμης ἐλαμβάνουσα ἑαυτὴν ἀνεπιστημοσύνη· ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο ἡ ἀνεπιστημοσύνη ἐκείνη, ἣτις εἶχε τὴν ἀληθῆ αὐτῆ· συνείδησιν, τῆς ὁποίας ἀφῆρέθη τὸ προσωπεῖον, δι' ἣν ἠσχύνετο ἤδη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἣτις ὠρέγετο νὰ ἀποκτήσῃ γνώσεις, τὰς ὁποίας εἰσέτι δὲν εἶχεν· εἰς δὲ τὴν ἀληθῆ γνώσιν, ἣτις ἀπετελεῖ τὴν τρίτην καὶ ὑπερτάτην βαθμίδα, δὲν ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ εἰμὴ διερχόμενος διὰ τῆς δευτέρας ἐκείνης καὶ μέσης. Τὸ δεύτερον τοῦτο στάδιον ἦτο εἶδος τι ἐγκυμοσύνης, καὶ πᾶν πνεῦμα, παρὰ τῷ ὁποίῳ αὐτὴ δὲν συνέβαιεν εἴτε δι' ἐλλείψιν τῆς οὔτεως, εἴτε δι' ἐλλείψιν προσηκούσης συνουσίας, διέμενον ἄγονον πάσης ἰδίας καὶ αὐτοτελοῦς σκέψεως. Ὁ Σωκράτης, καὶ τοι μηδεμίαν ἔχων αὐτὸς παραγωγικὴν δυνάμιν, ἐθεώρει ἑαυτὸν ἰδίως κεκλημένον καὶ ἐπιτηδῆιον (ἵνα μεταχειρισθῶμεν καὶ ἄλλην τινα τοῦ Πλάτωνος μεταφορὰν), νὰ προσφέρεται ὡς μαῖα πρὸς τὰ τοιοῦτα ἐγκύμονα καὶ ὠδίνοντα πνεύματα νὰ βοηθῇ αὐτὰ εἰς πάντα πνευματικὸν τοκετὸν δεόμενον βοηθείας, συγχρόνως ὅμως νὰ ἐξετάζῃ ἐπιμελῶς τὸν νεοττὶ παραχθέντα εἰς τὸ εἶναι γόνον, καὶ, ἂν εὐρισκεν αὐτὸν ἀναπήρον ἢ ἀσυντελῆ, νὰ ἀπορρίπτῃ αὐτὸν μετὰ τραχύτητος Λυκοφργείας μαίας, ὅσω μεγάλη καὶ ἂν ἦτο ἡ δυσαρτέχεια τῆς πνευματικῆς μητρὸς τοῦ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ νεογνοῦ αὐτῆς· Ἰπὲρ πᾶν ἄλλο δὲ γονιμώτερον διηκρίνησεν ὁ Πλάτων τὴν τοιαύτην μεταξὺ διδασκαλοῦ καὶ μαθήτου σχέσιν, τὴν ἐνεργοῦσαν οὐχὶ δι' ὧν εἰσῆγεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἀλλὰ δι' ὧν ἀπὸ τοῦ πνεύματος αὐ-

τοῦ ἀνέκτους, παράγουσα ἐν αὐτῷ δυσάρεστον τινα πόθον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, βοηθοῦσα τὴν πρὸς εὐρεσιν αὐτῆς ἀναγκαιαν κοπώδη ἐργασίαν καὶ ἐξελέγγουσα ἂν τὸ ἀποτέλεσμα τὰς ἐργασίας ταύτας περιείχε τοὺς ἀληθεῖς χαρακτῆρας ἢ ἀπλῶς τὴν σφαιλερὰν ἐπιφάνειαν τῆς ἀληθείας.

Θαυμαστὴ δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἦτο ἡ γοητεία τῆς ὀμιλίας τοῦ Σωκράτους καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἐντύπωσις τὴν ὁποῖαν ἐπροξένει εἰς ὅλους ὅσοι ἤκουον αὐτὸν καὶ ἠθύνοντο τὴν δύνάμιν τοῦ λόγου του. Ἡ δύναμις αὕτη ἦτο τοσοῦτον ἀκαταμάχητος, ὥστε ὁ Ξενοφῶν κατήντησε νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Σωκράτης ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως ἤθελε πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλεγομένους (τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις ὅπως ἐβούλετο). Περὶ τῶν ἀντικειμένων τὰ ὅποια ἔφερεν εἰς μέσον, ἦτοι περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας, αἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ δὲν εἶχον συνήθως εἰμὴ αὐτοματισμούς τινας καὶ ἀνεξέλεγκτους παραδόσεις· αὐτὸς δ' ἐπεχείρησε νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸ νὰ σκεφθῶσι περὶ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν κρίσεων αὐτῶν, ζυγοστατοῦντες καὶ ἐξελέγχοντες αὐτὰς μέχρις οὗ αὐταὶ ὁμοφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλας τε καὶ πρὸς ὠρισμένον τινὰ καὶ σεβαστὸν σκοπὸν. Αἱ γενικαὶ καὶ ἀόριστα αὐτῶν περὶ τῶν ἀντικειμένων ἐκείνων κρίσεις, εἶχον ἀποτελέσει φῶρμα τοσοῦτον συμπεκνωμένον συγχρόνως καὶ ἀδοκίμαστον, ὥστε τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὰς καθ' ἕκαστα παντάπασιν ὀλιγορήθησαν· ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαλέσας εἰς τὸ εἶναι τὰς εἰδικὰς ταύτας περιστάσεις τῆς οὕτω παραμεληθείσης κείρας παρουσιάζεν εἰς τὸν ἀκροατὴν τὰς ἰδίας αὐτοῦ δοξασίας ὑπὸ ἑτέραν ὅλως καὶ ὅλως νέαν ἐπιφάνειαν. Διὰ τῆς καθαρῶς ἐπακτικῆς μεθόδου τῶν διαλέξεων αὐτοῦ (ἂν καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος δὲν διέσωσαν ἡμῶν εἰμὴ ἀπλοῦν τινα αὐτῶν σκελετῶν), ὁ Σωκράτης καταπολεμῆ τὰς βαθέως ἐρριζωμένας, καὶ οὐδὲν ἦπτον ἀνυποστάτους πλάνας τῆς νεανικῆς διανοίας, τῆς ἐνεργούσης ἀπὸ ταυτομάτου ἀνεῦ ἐπιστημονικῆς συνειδήσεως. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο δι' ἐπιτηδείως ἐκλελεγμένων ἀποφατικῶν παραδειγμάτων νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμαρτημένην ὁδὸν εἰς ἣν ἐπλανᾶτο καὶ οὕτω νὰ συναυτῶν αὐτὴν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· προσέτι δὲ νὰ ἀναγκάζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀκροατοῦ νὰ διατρέψῃ ἀδιακόπως περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, ὡς ὅρους ἀπαραιτήτους παντὸς ὀρθοῦ καὶ συνεποῦς γενικοῦ ὀρισμοῦ, ἀποτρέπων αὐτὸ ἀπὸ τοῦ νὰ γίνεταί δοῦλον ἀνεξέλεγκτων τύπων καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκφέρῃ τὴν ἀπλὴν τῆς πεποιήσεως αὐτοῦ παραφροσὴν ὡς λόγους συνεποῦς καὶ κεκυρωμένους. Ἄντι νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἀκροατὴν συμπεράσματα προπαρασκευασμένα καὶ ἐπὶ ἀλλοτρίᾳ μαρτυρίᾳ ἀποδέξιμα, ὁ Σωκράτης ἐξεναντίας διετήρει τὸν ἐξεταζόμενον ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς ἀμφιβολίαν, ἐμμένον ἰδίως εἰς τὰ καθ' ἕκαστα καὶ λαμβάνων ἐνταῦθα καταφατικὴν ἅμα καὶ ἀποφατικὴν διεύθυνσιν· οὐδ' ἀποκαλύπτων τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, εἰμὴ ἀφοῦ παρήγε τὴν κατάστασιν ἐκείνην τῆς οἰκείας γνώσεως καὶ μαρτυρίας, ἀφ' ἧς τὸ συμπεράσμα ἐξορμαῖ ὡς ἀμε-

σον προῖον, ἔχων ἰδίας ρίζας καὶ ἰδίαν δύνάμιν, λογικῶς δὲ συνηρθρωμένον μετὰ τῶν πρώτων τοῦ συλλογισμοῦ ὄρων. Ἐὰν τὸ οὕτω παραχθέν συμπεράσμα δὲν ἦτο αὐτὸ ἐκεῖνο τὰ ὅποια ἀπεδέχετο ὁ ἐξετάζων, ἦτο τοῦλάχιστον προῖον λόγου ἄξιον πνεύματος ἐπιτηδείου καὶ ἐλεγκτικοῦ, σχηματίζοντος διὰ προσηκούσης μαρτυρίας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γνώμην. Ὅσα δὲ ποικίλαι καὶ ἀσυνάρτητοι ἂν ἦσαν αἱ εἰδικαὶ περιστάσεις περὶ ἃς διέτριβεν ὁ Σωκράτης, ὁ τελικὸς αὐτοῦ σκοπὸς εἰς ἣν πᾶσαι ἀνεφέροντο ἦτο πάντοτε προδήλως, ἡ εὐπραγία καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΚΤΥΠΩΜΑΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΦΡΑΓΙΣΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδ. ΡΙΖ')

—o—

14) Σειρικὸι Θεοί.

α) Ζεὺς Ἀμμων.

263. Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος πρὸς δεξιάν, ἀκτινωτῆ· οἱ χαρακτῆρας ἐμφαίνουσι προσπάθειαν εἰς παράστασιν ἀτομικότητος. ἐπ. ΣΤ'. τ. γ'. μ. 15 π. 12.

264. Προτομή Διὸς Ἀμμωνος πρὸς δεξιάν· ἐμπροσθεν ὄφιος. (ἐπ. ὑποπτος) τάξ. γ'. μ. 19 π. 14 λ. ἰασπ. ἐρυθρ.

Σημ. Βλέπε Βακχικὰ πολύμορφα 142.

β) Ζεὺς Σέραπις.

265. Προτομή Διὸς Σεράπιος πρὸς δεξιάν, μοδιόφρου, ἀκτινωποῦ· περὶ τὸν τράχηλον φαίνεται τὸ ἱμάτιον. Ἰδὲ πρὸς τὸν χαρακτῆρα παράβαλε τὰ Ἀλεξανδρινὰ καὶ τὰ τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας νομίσματα. ἐπ. Η'. τάξ. Ε'. μ. 13. π. 11. λίθ. ἰασπ. ἐρυθρ.

266. Προτομή Διὸς Σεράπιος, μοδιόφρου, πρὸς δεξιάν. ἐπ. Η'. τάξ. ΣΤ'. μ. 9 π. 6. λίθ. σάρδ.

267. Ζεὺς Σέραπις ἐπὶ θρόνου καθήμενος πρὸς ἀριστεράν, μοδιόφρου· κρατεῖ σκηπτρον· παρὰ τοὺς πόδας ὁ Κέρβερος. ἐπ. Η'. τ. ΣΤ'. μ. 11 π. 9.

268. Ζεὺς Σέραπις, μοδιόφρου, ὄρθιος πρὸς δεξιάν, κρατῶν στέφανον· ὀπισθεν αὐτοῦ ὁ ἕλιος ἐκτείνων τὴν δεξιάν πρὸς αὐτόν. ἐπ. Η'. τ. ΣΤ'. μ. 16 π. 14.

269. Ἄνωθεν προτομή Διὸς Σεράπιος, μοδιόφρου, πρὸς δεξιάν· ἀντικρὺ αὐτοῦ προτομή Σελήνης πρὸς ἀριστεράν, φορούσης ἀστέρα καὶ μόδιον· κάτωθεν ἀστὸς ὄρθιος πρὸς ἀριστεράν ἀναπεπταμένος ἔχων τὰς πτέρυγας. ἐπ. Η'. τ. ΣΤ'. μ. 15. πλ. 12.

270. Ζεὺς Σέραπις, μοδιόφρου, καθήμενος ἐπὶ δι-